

5.- PLASTIKA ETA IKUS ADIERAZPENA

5.1.- SARRERA

Plastika eta Ikus Adierazpena arloak gizabanakoaren garapena nola lantzen duen ikusita, esan daiteke arlo horrek funtzio garrantzitsu eta ordezkaezina betetzen duela hezkuntza helburu eta konpetentzia orokorrak lortzeko.

Gizabanakoak *jakin* egin nahi du beti: zer egin behar duen, besteek zer entzun nahi duten, arrakasta lortzeko, asko balio duela erakusteko... Gehiago kostatzen da zalantza eta ziurtasunik eza ere problemen eta emaitzen zati direla onartzea. Plastikan, **sormenak** eragin handia du, ez dakigu zer emaitza lortuko dugun, eta, ondorioz, askatasunez eta berez joka dezakegu problemaren emaitza formala sortzeko. Horrek guztiak ikertzera, esperimantatzera, jakin-minez bilatzera eta arretaz aztertzerara bultzatzen du gizabanakoa, funtsean susmatzen edo bilatzen zuena lortu arte. Agertutako problema ulertu egin behar dugu, erabili behar diren elementuak antolatu, eta bilaketa autonomo eta berezkoa egin. Arriskatzen ikasten dugu, sarritan bide dibergenteak hartuko dituzten emaitzak bilatzen; batzuetan, emaitzak errepikatuko ditugu, susmatu eta lortutako emaitza –besteena ez bezalako– finkatzeko. Ikaskuntza prozesu honetan, gure lana zuzentzen eta aberasten lagunduko digu irakasleak. Horrenbestez, ikaslearen erantzun askearen eta irakaslearen zuzenketaren arteko tentsioan, **pentsatzen eta ikasten ikasiko dugu.**

Erantzun jolas horretan, gizabanakoak sakontasun osoz hartzen du parte: sakon-sakoneko bizipenak, lehenbiziko irudi mentalak, baita hurbil-hurbileko gertaerei buruzko oroitzapenak ere. Hala, koloreak, lerroak, formak, materialak, testurak eta bolumenak izango dira plastikaren bidez sakon-sakoneko niak sortutako erantzunak. Normalean, gure nia sentitzen dugun moduan adierazteko beldurrei oztoporik jarri gabe egiten ditugu plastika lanak, eta, hain zuzen ere, horrexegatik egiten ditugu gure adierazpenak askatasun handiz. Buruan ditugun irudiak, bizipenak eta ideiak zeinu eta ikur bihurtuko dira, gugandik aterako diren forma eta konposizio, norberak ikusteko nahiz besteei zerbait esateko. Hitzik gabeko hizkuntzak askatasun handia ematen du gizabanakoaren eta inguruko errealitatearen artean ezartzen den erlazio motari buruz geure buruari eta besteei zerbait adierazteko; hitzezko hizkuntzan, adibidez, zaila goa da halako askatasunik lortzea. Beraz, plastikaren bidez **komunikatzen ikasiko dugu.**

Lan honek badu alderdi sozial bat ere, eta, beraz, aukera ona ematen du gizabanakoek taldean lan egiteko eta elkarren artean emaitzak bilatzeko. Gaurkotasun handiko behar –sentsibilitate– bati erantzungo diogu: taldean lan egiteari. Horrek berekin dakartzan tentsio dinamika eta emaitza guztiak hartu ditugu kontuan. Taldean sortzen diren rol guztien artean oreka lortzea da helburua: buruzagitza, elkarrekin lan egitea, ideiak ematea, eztabaidatzea, nork bere iritziari eusten jakitea eta iritziz aldatzea –beste bat norberarena baino egokiagoa iruditzen zaigulako–. Ikasleek ardurak beren gain hartzen ikasiko dute. Ikasle bakoitzak bere irizpideak finkatuko ditu guztien arazo bat konpontzeko; baina, aldi berean, beste-ei entzuten eta amore ematen ikasiko du. Hala, **elkarrekin bizitzen ikasiko dugu**.

Plastikaren bidez, gizabanako bakoitzak bere ideiak agertzea nahi da, bere sentsazioak eta errealitateari buruzko bizipen pertsonalak adieraztea. Horrek gauza bat balioestera eramaten gaitu: nia adieraztea garrantzitsua da, bai eta lan egiteko moduan nahiz emaitza formalean bakarra sentitzearen pozaz gozatzea ere. Horiek aukera ematen dute autoestimu sendoa sortzeko. Lan nagusia ez da *ofizialki onargarriak* diren emaitzak errepikatzen ikastea, beste batzuek emandako erantzunen klixek erabiltzea; aitzitik, emaitza pertsonal eta benetakoak bilatzeko beldurra galtzea da kontua. Hala, **gu geu izaten ikasiko dugu**.

Plastika arloa adierazpen oinarritzat hartuz, hau ere azpimarratu behar dugu: lan mota horretan, datu mentalak edota ikusizko datuak antolatzen ahalegintzen da gizakia, lan *eder* bat sortzeko. Errealitateak –bizitzak– ematen diguna, nahiz eta dramatikoa izan, berrantolatu egiten dugu, eta armonia, ordena, adierazpen indarra, kolorea eta abar ematen diogu horri. Gure ikuspegiaren berri ematen dugu, errealitatearen aldiririk eder eta armoniatsuenetik. Nolanahi ere, egia da prozesu hori ez dela besterik gabe sortzen, bat-batean. *teknika* eta tresna batzuk ezagutu eta erabili behar ditugu, erabili nahi dugun *hizkuntza* antolatu eta taxutzeko. Teknikak –prozedura egokiak– menderatuz, **ekintzaileak izaten ere ikasiko dugu**. Norberaren ekimenaren sortzaile eta gauzatzaile bihurtu behar dugu. Aktiboak izan behar dugu, eta bide berriak proposatu behar ditugu. Azken finean, adieraztean eta edertasuna sortzean askatasunez, autonomiaz eta originaltasunez lan eginez, gizabanakoa pertsona garatu izateko aukeraz jabetzea nahi dugu, baina baita gizabanakoak helburu berriak finkatzea ere.

5.2.- ARLOKO KONPETENTZIA OROKORRAK

1.- Errealitatean, naturan nahiz artelanetan ageri diren elementu formalak identifikatzeko eta aztertzeko gai izan behar dute, balio estetikodun irizpideak lortzeko, kritikoak izateko eta beren lanei nahiz besteenei buruzko iritzia emateko eta horiek ikusiz gozatzeko.

Edertasunaren zentzua, hau da, zerbait ederra dela esateko legeak armoniaren, tentsioen, orekaren, erritmoaren, tonuen eta abarren bidez heltzen zaizkigu, presentzia hutsaz errealitateak ez baitigu halakorik hautemanarazten; edo, bestela, historian zehar artistak errealitateari buruz sortuz joan diren hizkuntza formalaren edo plastikaren bidez heltzen zaizkigu.

Behaketa eta ezagutza horretan oinarrituta, iritzia emateko, kritikoak izateko eta gure eskura jarritako edertasunaz gozatzeko irizpideak lortu ahal izango ditugu. Paisaia baten tonuek, marrazki bateko lerroen arintasanak, margolan espresionista baten indarrak edota konposizio baten erritmoak –figuratiboa nahiz abstraktua izan– eragiten dizkiguten sentsazioak hautemateak eta horiez jabetzeak gozarazten digu. Garai guztietan kultura guztiek egindako urratsak balioesten baditugu, gu geu ere edertasuna –era askotakoa bada ere– bilatzen duen gizarte bateko kide garela ohartutako gara.

Beraz, kontzientzia osoz gozatu ahal izango dugu era askotara gure aurrean ager daitekeen edertasunaz.

2.- Oinarrizko esku trebetasunak menderatzeko gai izan behar dute, teknika plastikoak erabiltzeko eta buruan dituzten irudiak lan plastiko burutu izateko behar den trebetasuna lortzeko.

Irnotasuna, hau da, zerbait menderatzeko ikaslea mugiarazten duen interesa da ikaskuntza ororen oinarria. Plastikaren bidez ere zailtasunak izan ditzakegu, geure buruak adierazi nahi dituen ideiak formalki adierazitako errealitate bihurtzeko zailtasuna. Izan ere, zenbait material eta tresna erabili behar dira horretarako, eta, horiek erabiltzen ez badakigu, hutsean gelditzen dira gure ahaleginak. Hau da, gutxieneko esku trebetasun bat lortu behar dugu teknika bat garatzeko eta lan plastikoetan gure ideiak, ametsak edota proiektuak formalki adierazteko aukera emango diguten tresnekin moldatzeko. Tresna eta teknika horien barruan sartzen ditugu bai marrazteko arkatz soila, bai, esate baterako, grabatu bat egiteko ikasi behar den prozedura luzea.

Trebetasun horiek ahaleginaren, errepikapenaren eta lortu nahi den adierazpen mailara heltzeko egiten diren esperimentazioen emaitza dira.

3.- Egungo gure kulturaren zati handi bat osatzen duten irudiei (argazkia, bideoa, anagramak...) buruzko egungo hizkuntzak irakurtzeko, balioesteko, kritikatzeko eta erabiltzeko gai izan behar dute, horien edertasun formalaz jabetzeko eta mezuaren edukia ulertzeko.

Egungo teknologia erabat sartu da bai merkataritzaren, publizitatearen eta marketingaren munduan, bai irudia ulertzeko eta sortzeko modu berriei buruzko ikerketaren munduan: zinema zazpigarren arte gisa ageri da, bideoak leku handia hartzen du museoetan, argazkiak artelan bihurtu dira... Ikurren, anagramen eta logotipoen mundua Mendebaldeko gizarte osoan hedatu da nabarmen; hizkuntza arrunta eta hiritarra bihurtu da funtsean.

Gure begiradak ikusizko estimulu ugari jasotzen ditu etengabe. Hori horrela izanik, jendea prestatu behar dugu irudiaren hizkuntza berriak irakurtzen jakiteko, horri buruzko balioespen irizpideak izateko eta, era berean, horiek egungo kulturaren egiten dituzten ekarpen plastiko eta estetikoak balioesteko eta horiez gozatu ahal izateko. Gaur egungo teknikak erabiltzen irakatsi nahi diegu ikasleei, baita gizarte honetan erabateko pertsona bihurtzen lagundu ere.

4.- Hizkuntza plastikoak (marraztea, margotzea, modelatzea...) eta horiei dagozkien teknikak ezagutu behar dituzte horiek askatasunez erabiltzeko moduan, errealitateari buruz dituzten sentimenduak, ideiak edota sentsazioak adierazteko eta besteei horiek komunikatzeko.

Adierazteko eta komunikatzeko moduek garrantzi handia dute gizabanakoaren garapenean. Funtsezko soziabilitate faktore dira. Plastika arloa hizkuntza aukera horietako bat da. Esperientziak, sentsazioak, ideiak edota sentimenduak nolabait barrutik adierazi behar direnez, aberastu egiten gara, eta nork bere buruaren kontzientzia handiagoa ere hartzen du.

Bestalde, aukeratutako koloreetan, erabilitako formetan, marrazketaren pultsioan, aukeratutako materialean, pertsonen gorputza marrazteko moduan edota irudien eraikuntzan espazioak banatzeko moduan, gure barrua osatzen duten elementu askoren berri ematen dugu. Kanporantz zerbait esaten ahalegintzean, geure buruaren berri ere ematen dugu.

Horrek guztiak berretsi egiten du plastika arloak ezagutzarako eta gizabanakoaren garapenerako daukan garrantzia.

5.- Artearen historiako eta gaur egungo artearen estilo, artista eta lan nagusiak –unibertsalak nahiz Euskal Herrikoak– ezagutzeko gai izan behar dute, egungo kultura ulertzeko eta bertan integratuta sentitzeko, baita adierazpen plastikoen balioa gehiago balioesteko ere.

Gizarte kontzientzia handitzeak, gizarte bateko kide izatearen ikuspegia zabaltzeko kontzientzia handiarazteak –horrek eragiten dituen lorpenez gozatzeko eta poza sentitzeko– gizabanakoaren autoestimua aberasten du, eta, gainera, giza talde zabal eta askotariko batekiko pertenezia finkatzen da.

Kultur testuinguru horretan, balioetsi egiten dugu bertako artelanen eta artisten eta gure inguruan sormen itzala utzi zuten artisten berri izatea, gizarte lorpen garrantzitsuak baitira. Plastikaren munduari buruzko ikaskuntza formala egingo dute ikasleek, eta, ondorioz, adierazteko hizkuntza formalak aberastuko dituzte.

5.3.- IKASKUNTZA EDUKIAK

Gizabanakoaren garapen osoan, funtsezkoa da komunikatzea, adierazpideak sortzea eta gizabanakoaren barne mundua –bizipenak, behaketak, ideiak, sentimenduak, sentsazioak...– hizkuntza egokiaren bidez agertzea.

Gizarteak –artisten bidez, sentsibilitate berezia dute-eta– **edertasuna sortuz** irudikatu nahi izan du bizitza. Harmonia, erritmoa, kontrasteak eta abar lortu nahi izan ditu; horrez gain, komunikatzeko zenbait teknika erabili ditu, hala nola, musika, poesia, pintura, eskultura, eraikuntza, arkitektura eta modelatua. Denborarekin, autore batzuek eta kulturak, oro har, hizkuntzak sasiz garbitu dituzte, eta adierazpide berriak bilatu. Eskolak kontuan hartu behar ditu horiek guztiak. Beraz, atal handiez gain (marrazketa, pintura, modelatua, eskultura...), beste batzuk ere aipa daitezke: irudia eta ekoizpen eta manipulazio teknika berriak, collagea, estanpatua, argazkigintza, material sinpleen bidez (klariona, alanbrea...) egindako lanak...

Esperientzia pertsonala hizkuntza formaletan adieraztea bide bizia da, garatzen ari da etengabe, eta bat egin behar dugu horrekin, interes handiz.

5.3.1.- Jarrerazko edukiak

- 1.- Jakin-mina: emaitza berriak bilatzea, ikertzea, esperimentatzea, galdetzea, behatzea, hautematea.
- 2.- Arreta: arretaz entzutea eta gogor lan egitea, azken emaitzan gizabanakoaren sakon-sakoneko gaitasunak agertzeko.
- 3.- Sormena, irudimena: emaitza originalak bilatzea.
- 4.- Lana balioestea: adimena erabiliz, nor bere buruan konfiantza hartzea, norberaren lanak gogobetetzea.
- 5.- Jarrera kritikoa: plastika lanak kritikoki aztertzea.
- 6.- Arauak errespetatzea: horiek barneratzea, lan prozesuari jarraitzea.
- 7.- Zuzenketetan malgutasuna adieraztea: zuzenketak egitea akatsekin estutzea ez dela onartzea, hobetzeko bidea baizik.
- 8.- Lanaren akabera balioestea: garbitasuna eta zehaztasuna neurtzean, moztean eta lotzean. Errematean hautematen da zer-nolako edertasuna bilatu den.
- 9.- Ardura: materialak eta tresnak kontuz erabiltzea.
- 10.- Lankidetzak: parte hartzea, aktiboa izatea, hitz egitea, eztabaidatzea eta errespetatzea.
- 11.- Sentikortasuna: naturarekiko, kultur lanekiko, besteen lanarekiko eta norberaren lanarekiko.

5.3.2.- Kontzeptuzko eta prozedurazko edukiak

1.- MARRAZKETA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>1. Teknikak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esku hutsez: gaien arabera; esate baterako, natura hila, paisaiak eta gorputz keinuak. - Geometrikoa: zenbait motatako lerroak; esate baterako, horizontalak, bertikalak eta elkarzutak. - Pieza bat deskribatzea: aurretiko bista, profila, oina, akotazioa, ardatzak, perspektiba isometrikoa, cavalieri perspektiba... - Diseinua: erabileraren bat eta forma berezia duten objektuak asmatzea. <p>2. Materialak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esku hutsezko marrazkiak egiteko: arkatza, ikatza, sanginak, tinta, errotuladorea, pintzela, estileta eta, oro har, azalera batean arrasto lineala utz dezakeen edozein material. - Marrazki geometrikoak egiteko: eskuaira, kartaboia eta konpasa. <p>3. Ezaugarriak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Marrazkia figuratiboa edo abstraktua izan daiteke. - Ingerada soilik edo irudi osoa lan daiteke, eta distirak eta itzalak marraz daitezke. - Eguneroko bizitza irudika daiteke: asmatu, gogoratu edota kopiatu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prozedura bera gai multzo guztietarako: <ul style="list-style-type: none"> - Lan guztietan irizpideak barneratzeko, hitz egitea, emaitza formalak aztertuz eta balioetsiz. 2. Marrazteko prozedura espezifikoak: <ul style="list-style-type: none"> - Esku hutsez marrazteko jarraibideak. - Marrazki geometrikoak egiteko jarraibideak. - Piezak deskribatzeko jarraibideak. - Diseinuak egiteko jarraibideak. - Perspektibak marrazteko jarraibideak.

2.- KOLOREA ETA PINTURA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>1. Teknikak, materialak eta tresnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ur pintura: gouachea, tinta, tenpora, plastikoa, akuarela. - Arkatzak eta barra lehorrak: koloretako arkatzak, argizariak, pastela. - Olio pintura: pintzela, espatula, disolbatzailea, nahasteak egiteko paleta. - Inprimatzea: linoleuma, gubiak, arrabola, papera prentsatzeko tresna. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ur pinturak, arkatzak eta barra lehorrak eta olio pinturak erabiliz, margotzeko jarraibideak eta teknikak. 2. Linoleumean inprimatzeko jarraibideak eta teknikak.

2.- KOLOREA ETA PINTURA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>2. Ezaugarriak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koloreak nahasiz, tonuak, orbanak eta kontrasteak bat egiteko pintura. - Kolorea adierazpen eta afektibitate elementu gisa. Sarritan, marrazkia osatzen du. 	

3.- ESKULTURA, MODELATUA, BOLUMENA ETA ERAIKUNTZA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>1. Teknikak eta materialak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Moldegintza (eskaioia). - Zurezko erliebeak. - Buztinezko irudiak eta ontziak. - Material sinpleen bidez egindako lanak (kartoia, alanbrea, klarionak, okume xaflak...). <p>2. Ezaugarriak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hirugarren dimentsioa. - Zuloen eta bolumenen arteko oreka. - Irudia profilatzen duen ertza. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modelatuak egiteko jarraibideak. 2. Buztinezko irudiak eta ontziak egiteko jarraibideak. 3. Eraikuntzak egiteko jarraibideak.

4.- IRUDIA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>1. Teknikak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Irudi finkoa: argazkia, iragarkiak, horma irudia eta kartela. - Irudi mugikorra: bideoa, zinema (dokumentala, thrillerra...). <p>2. Materialak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Generoen arabera, argazkiak egiteko edo irudiak erabiltzeko eta lanak egiteko egokiak direnak. <p>3. Ezaugarriak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Irudi finkoari dagokionez, errealitatea paperezko euskarri batean irudikatzea. - Irudi mugikorrari dagokionez, errealitatea zenbait euskarritan irudikatzen da. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paperean argazkiak egiteko teknikak. Errebelatua egiteko teknikak. 2. Irudi mugikorrek egiteko teknikak. Informazio grafikoa editatzeko jarraibideak. 3. Horma irudiak egiteko orientabideak. 4. Kartelak egiteko orientabideak.

5.- LAN TEKNIKOAK: COLLAGEA, PIROGRABATUA, EHUNTZEA, LINOLEUMEAN INPRIMATZEA ETA ESTANPATUA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<p>1. Teknikak eta materialak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Collagea: era askotako materialak batuz (paperak, kartoia, plastikoak...), lan oso bat lortzea. - Pirograbatua: marraztutako lerroak errez, zurean marrazki bat egitea. - Ehuntzea: euskarrian hariak edo artilea ehuntzea eta marrazki bat egitea. - Linoleumean inprimatzea: linoleuma, tinta, arrabola eta papera prentsatzeko elementua. - Estanpatua: patata, kortxoa eta belakia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Collagea, pirograbatua, ehuntzea, linoleumean inprimatzea eta estanpatua egiteko jarraibideak eta teknikak

6.- ARTEAREN HISTORIA UNIBERTSALA ETA EUSKAL HERRIKO ARTEAREN HISTORIA

Kontzeptuzko edukiak	Prozedurazko edukiak
<ul style="list-style-type: none"> - Euskal Herriko artea eta arkitektura: mendebaldeko artearen eta arkitekturaren adierazpenak eta autoreak Euskal Herrian, eta Euskal Herriko adierazpen espezifikoak. - Arte eta arkitektura unibertsalaren historiako mugimendu eta autore nagusiak - Mendebaldekoak, bereziki: Historiaurrea, Egipto, Grezia, Erroma, Erromanikoa, Gotikoa, Errenazimentua, Barrokoa, Neoklasikoa eta Arte modernoa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informazioa adierazgarritasunez interpretatzeko eta balioesteko jarraibideak. 2. Baliabide kognitiboak erabiltzeko eta ikasitakoa transferitzeko jarraibideak.

ERANSKINA

Artearen eta arkitekturaren autorerik eta adierazpenik adierazgarrienen aukeraketa orientagarria

1.- EUSKAL HERRIKO ARTEAREN ETA ARKITEKTURAREN AUTORERIK ETA ADIERAZPENIK ADIERAZGARRIENAK.

1.-Goi-paleolitikoa:

- Haitzuluetako artea (Santimamiñe, Altxerri eta Ekaingo santutegiak)

2.- Metalaren Aroko megalitismoaren garapena:

- Mediterraneo aldeko haranetako trikuharriak: Biasteriko San Martin, Bilarreko Sorginen txabola, Egilazko Aizkomendi, El Sotillokoa, Artaxonakoa...
- Bizkaiko, Gipuzkoako eta Pirineo aldeko mendiko trikuharriak: Baztan aldekoak, Iparraldekoak, Aralarkoak...

3.- Burdin Aroa:

- Kastroak eta gotorturiko herrixkak (La Hoya, Intxur, Zerkupe, Malmasin...)
- Pirineo eremuko harrespilak edo mairubaratzak eta iruinarriak (Oiantzungo Oianleku, Adarra mendiko Eteneta...)

4.-Erroma:

- Erromatarren hiriak (Pompaelo, Veleia/Iruña, Oiasso, Lapurdum...)
- Obra publikoak eta pribatuak (Iruña Oka, Andelos, Irungo Santa Elena, Forua, Ledea, Trespuentes ...)

5.- Erromanikoa:

- Aralarko santutegia, Leireko monastegia, Uxueko eleiza, Eunete, Artaiz, Iruñeako klaustroa, Oliteko San Pedro, Zangozako Santa Maria, Lizarrako San Migel eliza eta Errege jauregia, Tuterako katedrala, Santa Grazi, Done Bladi ospitale, Estibalizeko santutegia, Armentiako santutegia, Bakioko San Pelaio, Galdakaoko Andra Mari, Zumarragako Antiguako ermita, Idiazabalgo eleiza...

6.-Gotikoa:

- Arte erlijiosoa (Orreagako Kolegio-eliza, Baionako katedrala, Oliteko Santa Maria, Iruñeko katedralako klaustroa, Biasteriko Santa Maria, Gasteizko Santa Maria, Lekeitioko Jasokundeko Andra Maria, Bilboko Santiago katedrala, Getariako Salbatore Santuaren eliza, Debako Santa Maria, Donostiako San Bizente...).
- Arkitektura zibila: Iruñea eta Euskal Herriko Erdi Aroko hiriak eta gaztelu/gotorleku/dorre etxeak (Olite, Maule, Ostabat, Arazuri, Kexaako jauregia, Abadiñoiko Muntzaraz dorrea, Butroeko dorrea, Arteagako dorrea, Zarautzko Dorre Luzea, Zestoako Lili jauregia, Loiolako dorretxea...)

7.- Errenazimentua:

- Arte erlijiosoa (Bianako Santa Maria eta San Francisco, Iratxe monastegia, Iruñeako Santiago eliza, Oñatiko Bidaurreta monastegia eta Migel Santua eleiza, Donostiako San Telmo, Bilboko San Antonen ataria, Zenarruzako klaustroa, ...).
- Arkitektura zibila (Oñatiko Unibertsitatea, Bidaxuneko Gramont jauregia, Ezpeletako dorrea, Gasteizko Bendaño, Montehermoso, Villa Suso, Eskoriatza-Eskibel jauregiak, ...).
- Eskultura: Joan Antxieta, Pedro González, Anbroisio Bengoetxea, Joan Araoz, Joan de Ayala, Jeronimo Larrea...
- Baserriak: Ainhoa, Sara, Oharriz, Ipazter...

8.- Barrokoa:

- Arte erlijiosoa: Tuterako katedrala, Korellako Migel Santuaren eliza, Loiolako Santutegia, Donostiako Santa Maria Basilika, Bilboko Anton Santuaren elizaren dorrea, Oiongo Santa Maria elizaren dorrea, Donibane Lohitzuneko elizaren erretaula...
- Arkitektura zibila: Garai honetan ugaritasunez eraikitzen diren jauregi, udaletxe, baserri eta hiriko etxeak.
- Eskultura: Gregorio Fernández, Joan Bazkardo, Luis Salvador Carmona, Juan Pascual de Mena, Francisco Ibero, Martin Karrera...
- Margolariak: Baltasar Etxabe, Bizente Bedusan...

9.- Neoklasikoa eta Erromantikoa:

- Arkitektura zibila: Gasteizko Plaza Nagusia, Donostiako Konstituzio plaza, Gernikako Biltzar etxea, Nafarroako Foru-Aldundia, Bizkaiko Foru Aldundia, Donostiako Foru Aldundia, Donostiako Kasino Handia, Bilboko plaza berria, Bilboko udaletxea, Bilbao Arriaga antzokia ...
- Arkitektura erlijiosoa: Iruñeako katedralaren fatxada, Gasteizko katedral berria, Donostiako Artzain Onaren katedrala ...
- Hirigintza: Donostiako parte zaharra eta zabalkuntza, Bilboko zabalkuntza ...
- Arkitekto eta hirigileak: Justo Antonio Olagibel, Silbestre Pérez, Pedro Manuel Ugartemendia, Juan Bautista Belaunzarán...

10.- XX.mendea:

- Arkitektura zibila: Portugaleteko zubi zintzilakaria, Deustuko Unibertsitatea, Bilboko geltokia, Bilboko Guggenheim museoa, Bilboko Euskalduna jauregia, Donostiako Kursaal jauregia...
- Arkitektura erlijiosoa: Arantzazuko santutegia
- Arkitektoak: Joan Daniel Fullaondo, Bitor Eusa, Jose Manuel Aizpurua, Joakin Labaien, Luis Peña Gantxegi, Rafael Moneo, Frank O. Gehry, Roberto Erzilla, Saenz de Oiza,
- Pintura: Dario de Regoyos, Inazio Zuloaga, Anjel Larroque, Ramiro Arrue, Aurelio Arteta, Jazinto Olabe, Ramon eta Balendin Zubiaurre, Joan Etxeberria, Francisco Iturrino, Gustabo de Maeztu, Nikolas Lecuona, Jose Luis Zumeta, Rafael Ruiz Balerdi, Jose Antonio Sistiaga, Bizente Ameztoty, Joan Luis

Goenaga, Xabier Morras, Karmelo Ortiz de Elguea.

- Eskultura: Durrio, Quintín de la Torre, Julio Beobide, Remigio Mendiburu, Eduardo Txillida, Jorge Oteiza, Bizente Larrea, Nestor Basterretxea, Ricardo Ugarte, Agustín Ibarrola, Andres Nagel, Koldobika Jáuregui, Txomin Badiola...

2.- ARTE ETA ARKITEKTURA UNIBERTSALAREN AUTORERIK ETA ADIERAZPENIK ADIERAZGARRIENAK.

1.- **Historiaurrea:** *Paleolitikoa:* Lascaux, Altamira, Willendorfeko Venusa. *Neolitikoa:* Stonehenge cromlecha...

2.- **Egipto:** Piramideak, obeliskoak, baxuerliebeak eta tenpluak...

3.- **Grezia:** Partenoia, Partenoiko frontoiko irudiak, Mironen Diskoboloa, Samotraziako garaipena, zutabe motak, Cariatides eta tenpluak...

4.- **Erroma:** *Lan zibilak:* Koliseoa, Caracallako termak, Segoviako akueduktua, Trajanoren zutarría, antzokiak eta Panteoia...

5.- **Erdia Aroa:** Bizantzioren basilika, Santiago Konpostelakoa, Parmako bataiategia, Veneziako San Markos...; *Arabiar mundua:* Ispahango xaharen meskita, Kordoba, Granada, Alhambra, Jerusalemgo Harkaitzeko meskita...

6.- **Gotikoa:** Milango Duomoa, Modenako katedrala, Pisako dorrea, Amiens, Burgos, Leon, Kolonia, Chartres. *Margolariak:* Giotto...

7.- **Errenazimentua:** Salamancako Unibertsitatea, Escoriala, Vatikanoa; *Artistak:* Migel Anjel (Dabid, Pietatea, Moises, Esklabuak, Sixtotar kapera), Leonardo Da Vinci (Gioconda, Azken afaria...), Rafael (Atenasko eskola), Boticelli, Masaccio, Mantenga, Donatello, Tiziano, Piero della Francesca, Bruneleschi (Florentziako kupula)...

8.- **Barrokoa:** *Eraikuntza lanak:* Versailles, Stuping-eko ehiza pabilioia, Berniniren San Pedroko aldareko zutabeak.... *Margolariak:* Caravaggio, Rubens, Rembrandt, Vermeer, Velázquez...

9.- **XVIII.-XIX mendeak:** Goya, David...; *Inpresionistak:* Manet, Monet, Degas, Rendir, Signac, Seurat...; *Neo-inpresionistak:* Gauguin, Van Gogh, Cezanne...; *Eskultoreak:* Rodin...; *Eraikuntza lanak:* Eiffel dorrea...

11.- **XX. mendea:** *Margolariak:* Dali, Braque, Matisse, Morando, Kandinski, Munich, Mondrian, Picasso, Kokoska, Warhol...; *Arkitektura:* Le Corbusier (Rondchampeko kapera), Calatrava, Moneo, Gehry (Guggenheim), Foster...; *Eskultura:* Serra, H. Moore, Manzu, Brancussi, Txillida, Oteiza...

5.4.- KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

Konpetentzia espezifikoak	Konpetentzia orokorrak					Eduki multzoak						Garrantzia (1-2-3)*
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	
1.- Plastikaren bidez adierazteko tresnak eta materialak behar bezainbesteko trebetasunez erabiltzea.		X				X	X	X	X	X		1
2.- Plastikaren bidez, sentimenduak, sentsazioak, ideiak edota era askotako espazio kontzeptuak (irekita / itxita, beteta / hutsik) adieraztea.	X		X	X	X	X	X	X	X	X		1
3.- Naturean oinarrituz marraztea, kopiatu nahi den errealtatea behatuz eta xehetasunen eta osotasunaren arteko erlazioa eta proportzioa kontuan hartuz.	X		X			X	X					2
4.- Marrazketa teknikoaren hizkuntza ulertzea eta erabiltzea hauek guztiak egiteko: problema geometrikoak ebazteko, planoak marrazteko, objektu baliagarriak diseinatzeko eta piezen bisten marrazkiak egiteko (aurretiko bista, profila eta oina).		X	X			X						1
5.- Ihespuntua erabiltzea, zenbait motatako espazioak marrazteko eta perspektiba jarduerak egiteko.		X		X		X						2
6.- Koloreak nahasten jakitea, zenbait tonu eta kolore lortzeko.		X					X					2
7.- Kolorea erabiliz margotzea, bai errealtatea irudikatzeke, bai errealtatea alde batera utzita adierazteko.	X		X				X					2
8.- Zenbait material eta testura erabiliz, lan abstraktuak nahiz figuratiboak egitea, lan lau soilekin ez bezalako sentsazioak lortzeko.		X	X	X			X					2
9.- Erraz manipulatzeko materialak erabiliz (kartoia, okume xafra...), maketak egitea, objektu sinpleak edo lege fisikoren batean oinarritutako gailu txikiak egiteko.		X	X			X		X				2
10.- Erabilitako elementuak baliatuz eta esperimendatuz, irudi bolumetrikoak egitea, irudimen konstruktiboa eta bolumetria sena garatzeko.			X	X	X			X				2
11.- Buztina trebetasunez erabiltzea, eta, hori modelatuz, era askotako irudiak, ontziak edota objektuak egitea.		X	X					X				2
12.- Argazkiak ateratzea, eta errealtatea harrapatzeke eta errebelatua egiteko prozedura egokiak erabiltzea.	X	X	X	X	X	X	X		X			3
13.- Iragarkiak, kartelak eta horma irudiak egiteko zer tresna (ordenagailua, makina digitalak...) eta hizkuntza dauden jakitea, eta horiek erabiltzea, ideiak, gertaerak edota publizitate mezuak komunikatzeko.			X			X	X		X			2
14.- Zenbait motatako arteak, hariak eta beste material batzuk ehuntzea, ehun bolumenak lortzeko.		X	X				X			X		3
15.- Mendebaldeko munduko historian, arte mugimendu eta autore nagusiak zein diren jakitea: Historiaurrea, Grezia, Erroma, Erromanikoa, Gotikoa, Errenazimentua, Barrokoa, Neoklasizismoa, Inpresionismoa, Kubismoa eta XX. mendeko artea.	X		X		X						X	1
16.- Euskal Herriko artearen eta autore nagusien berri izatea; XX. mendeko berri, bereziki.	X		X		X						X	1

* 1 = Guztiz garrantzitsua; 2 = Oso garrantzitsua; 3 = Garrantzitsua.

5.5.- EBALUAZIO IRIZPIDEAK

Konpetentzia espezifikoak	Ebaluazio irizpideak
1.- Plastikaren bidez adierazteko tresnak eta materialak behar bezainbesteko trebetasunez erabiltzea.	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Egin beharreko lana egiteko egokienak diren materialak aukeratzeko. 1.2. Tresnarik egokienak aukeratzeko, eta trebetasunez erabiltzeko. 1.3. Lanak behar bezala bukatzeko, txukun, eta bat datoz aurreikusitako ideiarekin.
2.- Plastikaren bidez, sentimenduak, sentsazioak, ideiak edota era askotako espazio kontzeptuak (irekita / itxita, beteta / hutsik) adieraztea, beste hizkuntza eta teknologia batzuk ere erabiliz.	<ol style="list-style-type: none"> 2.1. Gaia figuratiboa bada: irudiak proportzionatuak dira, keinuak eta mugimenduak ongi irudikatuta daude, irudia behar bezala kokatuta dago espazioan, kolorea ongi erabiltuta dago, xehetasunak ageri dira. 2.2. Gaia abstraktua bada: erritmoa dago konposizioan, elementu aberastasuna, sormena eta irudimena, ordena, kolorea ongi erabiltuta dago, adierazpen indarra du. 2.3. Plastika eta ikus hizkuntza eta hizkuntza geometrikoak batera erabiltzeko, baita plastika eta ikus hizkuntza eta informazioa prozesatzeko eta editatzeko teknologiak ere. 2.4. Lan guztietan irizpideak barneratzeko, emaitzei buruz hitz egiten du, eta aztertu eta balioetsi egiten ditu.
3.- Egin beharreko lanaren prozesua taldean planifikatzea. Taldean arduraz parte hartzea, emaitza gauzatzeko, alde aurretiko diseinuan oinarrituta.	<ol style="list-style-type: none"> 3.1. Parte hartzen du lana diseinatzen eta zereginak banatzen. 3.2. Bere gain hartutako zereginen arduraz hartzen du. 3.3. Baliabideak lortzeko behar diren kudeaketa guztiak egiten ditu. 3.4. Hasieran pentsatutako diseinua hobetzeko proposamenak egiten ditu. 3.5. Behar izanez gero, laguntza eta animoak ematen dizkie taldekideei.
4.- Naturalean oinarrituz marraztea, kopia nahi den errealitatea behatuz eta xehetasunen eta osotasunaren arteko erlazioa eta proportzioa kontuan hartuz.	<ol style="list-style-type: none"> 4.1. Garatu beharreko ideia azaltzeko zirriborroa prestatzen du, eta osatzen, datuak eta xehetasunak zuzenduz eta erantsiz, lortu nahi denaren arabera. 4.2. Proportzioa dago elementu partzialen eta osotasunaren artean. 4.3. Lerroak behar bezala marrazten ditu: lerro jarraituak edo lerro etenak. 4.4. Elementuak indarrez edo orekaz ordenatuta daude. 4.5. Xehetasunak ageri dira. 4.6. Perspektibaren legeak behar bezala erabiltzen ditu. 4.7. Distirak eta itzalak bat datoz irudikatutako objektuaren errealitatearekin. 4.8. Gaiak originaltasunez eta sormen handiz lantzen ditu. 4.9. Lanak txukun aurkezten ditu. 4.10. Lanek akabera ona dute.
5.- Marrazketa teknikoaren hizkuntza ulertzea eta erabiltzea hauek guztiak egiteko: problema geometrikoak ebazteko, planoak marrazteko, objektu baliagarriak diseinatzeko eta piezen bisten marrazkiak egiteko (aurretiko bista, profila eta oina). Marrazkiak egiteko perspektibaren legeak ezagutzea (ihespuntua).	<ol style="list-style-type: none"> 5.1. Eskuaira, kartaboia eta konpasa behar bezala erabiltzen ditu, eta nahi dituen lerroak, irudiak edota bistak lortzen ditu. 5.2. Bistak behar bezala erabiltzen ditu, piezen planoak egiteko. 5.3. Perspektiba marrazkiak egiten ditu. 5.4. Lanak txukun aurkezten ditu. 5.5. Eredua zehaztasunez berregiten du. 5.6. Lanek akabera ona dute.
6.- Kolorea erabiliz -koloreak nahasiz- margotzea, bai errealitatea irudikatzeke, bai errealitatea alde batera utzita adierazteke.	<ol style="list-style-type: none"> 6.1. Badaki koloreak nahasten eta zenbait tonu eta kolore lortzen. 6.2. Badu ur pinturaren tekniken berri, eta erabili ere egiten ditu: gouachea, tinta, tenpora, plastikoa eta akuarela. 6.3. Badu arkatzen eta barra lehorren berri, eta erabili ere egiten ditu. 6.4. Badu olio pinturaren tekniken berri, eta erabili ere egiten ditu. 6.5. Aldez aurretik egindako marrazkiak margotu egiten ditu. 6.6. Euskarrian margotzen du zuzenean, aldez aurretik marrazkirik egin gabe. 6.7. Koloreen bidez, kontraste, harmonia, erritmo eta adierazkortasun efektuak lortzen ditu; bai pintura figuratiboan, bai pintura abstraktuan. 6.8. Kolorea askatasunez, originaltasunez eta sormen handiz erabiltzen du. 6.9. Lanak txukun aurkezten ditu. 6.10. Lanek akabera ona dute.

Kompetentzia espezifikokoak	Ebaluazio irizpideak
7.- Zenbait material eta testura erabiliz, lan abstraktuak nahiz figuratiboak egitea, lan lau soilekin ez bezalako sentsazioak lortzeko.	<p>7.1. Egin beharreko lana egiteko egokiak diren materialak eta teknikak aukeratzeko.</p> <p>7.2. Badu estanpatuaren tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p> <p>7.3. Badu collagearen tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p> <p>7.4. Badu pirogratuaren tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p> <p>7.5. Badu linoleumean inprimatzeko tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p> <p>7.6. Badu ehuntzeko tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p> <p>7.7. Diseinu originalak egiten ditu; bai lan figuratiboetan, bai lan abstraktuetan.</p> <p>7.8. Konposizioek tentsioa, oreka eta erritmoa dituzte, eta elementuak ordenan irudikatzen ditu.</p> <p>7.9. Lanak txukun aurkezten ditu.</p> <p>7.10. Lanek akabera ona dute.</p>
8.- Material sinpleak (kartoia, okume xafila...) edo erabilitako elementuak baliatuz, maketak eta irudi bolumetrikokoak egitea, objektu sinpleak edo lege fisikoren batean oinarritutako gailu txikiak egiteko.	<p>8.1. Zehaztasunez prestatzen du egin nahi duen gailuaren zirriborroa.</p> <p>8.2. Material egokiak aukeratzeko.</p> <p>8.3. Piezak zehaztasunez prestatzen, neurtzen eta mozten ditu, eta, ondoren, lotu egiten ditu, itsasgarriaz, iltzeaz...</p> <p>8.4. Gailuek aurreikusitakoaren arabera funtzionatzen dute.</p> <p>8.5. Lanek akabera ona dute.</p>
9.- Buztina trebetasunez erabiltzea, eta, hori modelatuz, era askotako irudiak, ontziak edota objektuak egitea.	<p>9.1. Buztina oratu, hezetasun maila egokia bilatu eta nahi duen irudia egiten du.</p> <p>9.2. Badu lehortze eta laboratze tekniken berri, eta behar bezala erabiltzeko.</p>
10.- Iragarkiak, kartelak eta horma irudiak egiteko zer tresna (argazki kamera, ordenagailua, makina digitalak...) eta hizkuntza dauden jakitea, eta horiek erabiltzea, ideiak, gertaerak edota publizitate mezuak komunikatzeko.	<p>10.1. Badu argazkigintzaren eta bideo bidezko irudi grabazioaren tekniken berri, eta erabili egiten ditu.</p> <p>10.2. Badu errebelatua egiteko eta ordenagailuaren, eskanerraren eta edizio grafikoaren aplikazioen bidez irudia tratatzeko tekniken berri, eta erabili egiten ditu.</p> <p>10.3. Zenbait euskarritan (testuak, grafikoak, audio...) sortutako informazioa integratzen du, ikus-entzunezko materiala, horma irudiak edota kartelak egiteko.</p> <p>10.4. Zenbait hizkuntza (ikonikoa, idatzizkoa, plastikoa...) behar bezala konbinatuz agertzen du ideia.</p> <p>10.5. Lanak txukun aurkezten ditu.</p> <p>10.6. Lanek akabera ona dute.</p>
11.- Euskal Herriko artearen eta autore nagusien berri izatea; XX. mendekoak berri, bereziki.	<p>11.1. Badaki zein diren Euskal Herriko artearen eta arkitekturaren adierazpenik eta autorerik adierazgarrienak.</p> <p>11.2. Obrarik eta autorerik adierazgarrienak dagokien garaiarekin lotzen ditu.</p> <p>11.3. Garai bakoitzeko artelanen eta arte mugimenduen ezaugarri bereizgarri adierazgarrienak deskribatzen ditu.</p> <p>11.4. Euskal Herriko lanen eta autoreen ezaugarriak eta Mendebaldeko testuingurukoak lotzen ditu; eta, hala behar izanez gero, baita bereizi ere.</p> <p>11.5. Euskal Herriko arte adierazpenak balioesten ditu.</p>
12.- Historia unibertsaleko arte mugimendu eta autore nagusiak zein diren jakitea -mendebaldekoak, bereziki-: Historiaurrea, Grezia, Erroma, Erromanikoa, Gotikoa, Errenazimentua, Barrokoa, Neoklasizismoa, Impresionismoa, Kubismoa eta XX. mendeko artea.	<p>12.1. Badaki zein diren arte eta arkitektura unibertsaleko adierazpenik eta autorerik adierazgarrienak.</p> <p>12.2. Obrarik eta autorerik adierazgarrienak dagokien garaiarekin lotzen ditu.</p> <p>12.3. Garai bakoitzeko artelanen eta arte mugimenduen ezaugarri bereizgarri adierazgarrienak deskribatzen ditu.</p> <p>12.4. Beste kulturetako artelanak balioesten ditu.</p> <p>12.5. Beste kulturetako artelanak ezagutzeko prest dago.</p>
13.- Natura eta arte plastikoa ezagutzeko eta miretsiz -horren edertasunaz gozatu-, emozio estetikoak sentitzea.	<p>13.1. Naturako materialen, formen, testuren eta koloreen aberastasuna eta aniztasuna behatu eta balioesten du, eta gozatu egiten du.</p> <p>13.2. Gizakiok egindako artelan plastikoak behatzen eta balioesten ditu, eta gozatu egiten du.</p>